УДК 811.111'25+811.111'373.46:34

Т.В. Грабар
викладач кафедри
іноземних мов
Харківського економіко-
правового університету

Особливості перекладу англомовних термінів-полісемантів українською мовою у юридичній галузі

Summary. The structural and semantic peculiarities of law terminology have been considered in the article. The main principles and ways of translation of the polycemantic terms from English into Ukrainian have been researched in the work.

Key words: terms of law, term-combination, translation of legal terms, established term.

Аннотация. В статье рассмотрены структурно-семантические особенности юридической терминологии. Исследованы также основные принципы и способы перевода терминов-полисемантов с английского языка на украинский.

Ключевые слова: юридическая терминология, терминообразование, перевод юридических терминов, устойчивое выражение.

Анотація. У статті розглянуто структурно-семантичні особливості юридичної термінології. Досліджено також основні принципи та шляхи перекладу термінів-полісемантів з англійської мови на українську.

Ключові слова: правнича термінологія, термінотворення, переклад юридичних термінів, стале словосполучення.

У словниковому складі мови велике місце належить термінологічній лексиці, кількість якої весь час помітно зростає. До термінологічної лексики належать усі слова, що об'єднуються в мові під загальною назвою «терміни». Термін - це спеціальне слово, яке має дефініцію. Конкретний зміст поняття, визначеного терміном, стає зрозумілим лише завдяки цій дефініції - лаконічному логічному визначенню, яке зазначає суттєві ознаки предмета або значення поняття, тобто його зміст і межі.

Характерні ознаки терміна:

а) належність до певної термінологічної системи;

б) наявність дефініції (визначення);

в) однозначність в межах однієї терміносистеми;

г) точність;

д) стилістична нейтральність;

е) відсутність синонімів та омонімів у межах однієї терміносистеми;

є) відсутність експресивності, образності, суб'єктивно-оцінних відтінків.

Значення термінів зафіксовано в спеціальних словниках, довідниках, і відповідно їх потрібно вживати лише в тій формі та в тому значенні, які подано у словниках.

Переклад англомовних термінів-полісемантів українською мовою вимагає знання тієї галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів англійською мовою і знання термінології рідною мовою. При передачі науково-технічної та юридичної літератури з англійської мови на українську важливе значення має взаємодія терміна з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова.

Існує багато дослідницьких робіт стосовно перекладу технічної та наукової термінології, але недостатньо розкрито проблему перекладу специфічної термінології, зокрема правової, не розроблено систему правил, які могли б допомогти при перекладі специфічної юридичної термінології. Нерозривний зв’язок юридичних понять і відповідних їм термінів виявляється в тому, що упорядкування правової термінології неможливо без досить глибокої наукової розробки юридичних понять, їхнього логічного аналізу і точного визначення. Як відзначав академік В.В. Виноградов, усякі «спроби упорядкування термінів без попереднього аналізу понять, що ними виражаються, залишаються безрезультатними».

Мета роботи полягає у дослідженні особливостей перекладу англомовних термінів-полісемантів українською мовою. Тема актуальна з огляду на низку проблем, що витікають з неї. Насамперед це розгляд специфіки навчального технічного перекладу, який передбачає огляд спеціальної літератури у галузі юридичної науки, а також перегляд правових питань, правових документів, актів, законів тощо.

Актуальність теми пов’язана з розробкою методичних рекомендацій та вказівок щодо поліпшення розумової праці перекладача, який здійснює переклад юридичного тексту з англійської мови на українську або навпаки. Переклад тексту з дотриманням сти-

льових ознак законодавчого характеру є також однією з найважливіших проблем, що з'являються у процесі перекладу тексту. Однак, до невирішених раніше частин загальної проблеми слід віднести гостру необхідність в ґрунтовному аналізі специфіки англомовних юридичних термінів-полісемантів, що мають особливість змінювати значення залежно від контексту їх вживання.

Відомо, що мова права є мовою офіційного документа, який виражає волю суспільства, має державно-владний характер і чітко визначену офіційну форму. Під час перекладу подібних текстів особливого значення набуває відповідність смислового наповнення слів. При перекладі юридичної термінології з англійської мови на українську важливе значення має взаємодія терміна з правовим контекстом, що допомагає розкрити його значення. Таким чином, юридичний термін можемо визначити як слово (чи словосполучення), що використовується в законодавстві, є узагальненим найменуванням юридичного поняття, має чіткий зміст і вирізняється семантичною однозначністю та функціональною стійкістю. Терміни поділяються на три різновиди:

1. юридичні терміни, які вживаються в повсякденному розумінні (зрозумілі усім); до цієї групи належать такі терміни, як: співучасник, акредитація; accomplice, accreditation.

2. спеціальні юридичні терміни з особливим правовим змістом (зрозумілі лише фахівцям в області права), наприклад: виправдана обставинами оборона, позов про відшкодування збитків; justifiable defence, claim.

3. спеціально-технічні терміни відбивають область спеціальних знань - техніки, економіки, медицини (ці терміни повинні бути зрозумілі юристові, який є фахівцем і в іншій області) наприклад: недоброякісна продукція, правила техніки безпеки; defective products, health and safety rules.

У процесі перекладу терміна визначають 2 етапи:

1) з'ясування значення терміна у контексті;

2) відтворення його значення засобами рідної мови.

При перекладі юридичної термінології, важливу роль відіграє принцип "збереження і єдності форми та змісту" та принцип "контекстності". Метою першого принципу являється точна передача форми понять та їх основного значення (змісту). Другий принцип передбачає збереження змісту, але переклад терміну безпосередньо залежить від контексту. Тобто, використовуючи обид-

ва шляхи при відтворенні термінології, зберігається основний смисл слів, але їх переклад при цьому варіюється в залежності від контексту.

Засадничим в юридичній сфері є термін "law", який перекладається як "законодавство", "закон", "право" тощо. В англійській мові є два терміни: право - Law і закон - The Law. Тому для досягнення еквівалентності під час перекладу потрібно передати форму та зміст даного тексту, але пам'ятати, що залежно від контексту, переклад терміна буде змінюватися.

Наприклад:

1. On the other hand - only 16% of Ukrainian yes answer to the question whether in Ukraine, law and order… .

Переклад: З іншого боку – лише 16% українців стверджувально відповідають на питання, чи є в Україні закон і порядок… .

2. The main forms of EU law are directives and regulations.

Переклад: Основними формами законодавства ЄС є директиви та регуляції.

В першому випадку, враховуючи загальний зміст тексту, термін "law" перекладено як «закон», в останньому – як "законодавство".

Інший термін "body", залежно від контексту, в правовій галузі також має кілька українських відповідників: "особа", "установа" ("орган"), "об'єкт", "тіло".

Наприклад:

1. …the State Property Fund of Ukraine with the participation of National Deputies of Ukraine, deputies of local councils, representatives of government bodies whose scope of powers covers the relevant media shall have.

Переклад:…доручити Фонду державного майна України за участю народних депутатів України, депутатів місцевих рад, представників органів державної влади, до сфери управління яких належать відповідні засоби масової інформації.

2. As a body, they decide on public order, tax rates and the budget.

Переклад: Як установа, збори вирішують питання встановлення громадського порядку, оподаткування та бюджету.

Широковживаним та досить багатозначним є поняття "case". Термін має такі значення як: "ситуація", "випадок", "обставина",

“аргумент” тощо.

Наприклад:

1. Carries out other functions related to the management of state property objects in the military-industrial complex in cases provided for by the statement.

Переклад: Виконує інші функції пов’язані з управлінням об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі у випадках, передбачених положенням.

2. Cases are submitted to the registry and a specific judge and advocate-general are assigned to each case.

Переклад: Справи подаються на реєстрацію, і за кожною справою закріплюються конкретний суддя та генеральний адвокат.

Слід зазначити, що важливим прийомом перекладу термінів, а зокрема і юридичних, є переклад за допомогою “лексичного відповідника”. І якщо умовою влучного перекладу шляхом вищезгаданих принципів виступав більшою мірою контекст, то даний прийом передбачає аналіз та передачу термінів та термінів-словосполучень, які незалежно від контексту мають чіткий відповідник в цільовій мові.

В юридичній сфері поняття “public” в поєднанні зі словом “hearing” утворює сталий термін-словосполучення – “публічне (або громадське) слухання”.

Наприклад:

Judgments of the Court are decided by a majority and pronounced at a public hearing.

Переклад: Рішення Суду приймаються більшістю голосів і оголошуються на публічних слуханнях.

Проаналізувавши все вищезазначене, можна зробити висновок, що загалом юридичні терміни мають такі самі шляхи передачі з англійської мови на українську як і всі інші терміни. Головною проблемою перекладу юридичних термінів-полісемантів українською мовою - це їхня багатозначність не тільки серед різних галузей науки, але й всередині самої юридичної галузі. Важливу роль відіграють принципи та прийоми перекладу термінів юридичної сфери, оскільки вони є логічними схемами граматично, лексично та семантично правильного перекладу. Точне значення терміну в даному випадку можна виявити лише за допомогою контексту та інших термінів, що пов’язані між собою у терміни-словосполучення.

Література

1. Дорда С. В. Складності перекладу юридичної термінології. // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки.- 2011.- №6.- С. 39-43

2. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу. [посібник для студентів перекладацьких факультетів] / Коваленко А.Я. – К.: Інкос, 2002. – 320с.

3. Понятійно-категоріальний апарат публічного управління: матеріали методолог. семінару у форматі відео-конференції, 31 берез. 2010 р./ за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, Ю. П. Сурміна, В. П. Трощинського; передмова Ю. В. Ковбасюка.- К.: НАНДУ, 2010. - 96 с.

4. Черноватий Л.М., Карабан В.І. Переклад англомовної громадсько-політичної літератури. Система державного управління США./ За редакцією Л.М. Черноватого і В.І. Карабана. Навчальний посібник. - Вінниця: Нова Книга, 2006.- 400 с.

5. Язык закона / Под ред. А.С. Пиголкина. – М.: Юрид. лит-ра, 1990.- 200 с.

6. Як працює Європейський Союз. Довідник інституцій ЄС.- К.: ТОВ “FGL Energy”, 2011.- 48с.

7. How the European Union works. Your guide to the EU institutions.- Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2015.- 49 p.

8. M. Paul Brown. A manager’s guide to policy formulation & analysis.- Canada, 2014.